

Lapin hyvinvointialue

LAPHA/15707/2025

Inarin kunnan lausunto Lapin hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluverkon muutoksista

Lapin hyvinvointialue on varannut yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille mahdollisuuden antaa lausunto sosiaali- ja terveyspalvelujen palveluverkon muutoksia koskevasta suunnitelmasta.

Inarin kunta vastustaa suunniteltua Ivalon terveyskeskuksen perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen lakkauttamista sekä PTH-osaston paikkamäärän laskemista 20-paikkaisesta 16-paikkaiseksi. Lisäksi Inarin kunta toteaa, että perusterveydenhuollon heikentäminen ja jopa alasajo esitetyllä tavalla Pohjois-Lapin, Tunturi-Lapin ja Itä-Lapin alueilla on hyvinvointialuetta koskevan lainsäädännön tavoitteiden sekä Lapin hyvinvointialueen arvojen (yhdenvertainen, vastuullinen, luotettava ja inhimillinen) ja strategian vastaista.

Lausunnon perustelut

Perustuslain mukaan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja terveyden edistäminen ovat jokaisen ihmisen perusoikeuksia. Sote-uudistuksen keskeisenä perusteluna oli perusoikeuksien toteutumisen parantaminen. Sote-uudistuksen tavoitteina olivat mm. yhdenvertaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen, turvallisuuden parantaminen, perusterveydenhuollon palvelujen saatavuus ja saavutettavuus oikea-aikaisesti, osaavan henkilöstön saatavuuden turvaaminen ja alan veto- ja pitovoimatekijöiden vahvistaminen. Lapin hyvinvointialueen esittämä suunnitelma ei ole voimassa olevan lainsäädännön tavoitteiden mukainen.

Hallituksen esityksessä 241/2020 todetaan, että sote-palvelujen saatavuuden osalta on keskeistä, onko palveluita saatavilla perustuslain edellyttämällä yhdenvertaisella tavalla. Palvelujen saavutettavuuden osalta tulee arvioida tosiasialliset mahdollisuudet käyttää palveluita esim. pitkien välimatkojen vuoksi. Palveluja voitaisiin koota suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun se on tarpeen niiden saatavuuden ja laadun turvaamiseksi tai kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen edellyttävät sitä. Em. kriteerit eivät täyty Ivalon terveyskeskusta koskevissa suunnitelmissa.

Vuodesta 2014 alkaen Inarin kunta haki sosiaali- ja terveysministeriöltä poikkeuslupaa perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen järjestämiseen kolmen vuoden välein siten, että STM myönsi poikkeusluvan vuosille

2015–2017, 2018–2020 ja 2021–2024. Lisäksi STM myönsi Lapin hyvinvointialueelle poikkeusluvan ajalle 1.1.-30.9.2025. Sosiaali- ja terveysministeriön perusteli luvan myöntämisen mm. palvelujen saavutettavuudella, päivystyspisteiden välisillä etäisyyksillä sekä sillä, ettei palveluja voida turvata ensihoitopalvelun avulla. Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 50 §:ää muutettiin 30.12.2024 siten, että 1.10.2025 alkaen Lapin hyvinvointialue saa ylläpitää perusterveydenhuollon ympärivuorokautista päivystystä. Edellytyksenä on, että palveluiden saavutettavuus edellyttää tällaisen päivystyksen ylläpitoa eikä väestön tarvitsemia kiireellisen hoidon palveluita voida riittävästi turvata ensihoitopalvelun ja muiden päivystysyksiköiden avulla. Päivystysyksikössä on oltava riittävät hoidon laadun, vaikuttavuuden ja potilasturvallisuuden edellyttämät voimavarat ja osaaminen. Hallituksen esityksessä 149/2024 todettiin, että Suomen päivystys- ja sairaalaverkon toiminnallisen kansallisen kokonaisuuden varmistamiseksi asiasta on säädettävä lainsäädännössä. Tämä lainsäädännön muutos valtiontalouden vaikeassa tilanteessa kertoo sen, että valtioneuvostokin ymmärtää Ivalon perusterveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen välttämättömyyden.

Palveluiden saavutettavuuden, riittävän alueellisen ympärivuorokautisen lääketieteellisen akuuttihoitoon ja potilasturvallisuuden näkökulmasta Ivalon terveyskeskuksen perusterveydenhuollon ympärivuorokautinen päivystys on Pohjois-Lapin alueelle välttämätön. Ivalon päivystystä käyttävät Inarin kunnan asukkaiden lisäksi Utsjoen kunnan ja Sodankylän kunnan pohjoisosan asukkaat sekä Inari-Saariselkä-Utsjoki-alueen matkailijat. Alueella on myös lisääntynyttä sotilaallista läsnäoloa ja harjoitustoimintaa sekä rajavartiolaitoksen yksiköitä.

Inarin kunnan väkiluku on noussut viime vuosina tasaisesti ja Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väkiluku nousee lähelle 8 000 asukasta vuoteen 2040 mennessä. Vuonna 2024 Inarin alueella oli matkailijoiden yöpymisiä 818 000 (+15 % edellisestä vuodesta) ja kasvun ennustetaan jatkuvan, alueelle avataan mm. kolme uutta hotellia tälle talvikaudelle. Kohtuulliset terveyspalvelut ja päivystys ovat olennainen osa Lapin matkailuturvallisuutta. Ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon päivystyksen lakkauttamisella tulisi olemaan vaikutusta erityisesti ulkomaalaisiin matkailijamääriin ja siten alueen elinvoimaisuuteen. Ulkomaalaisten potilaiden palvelu on myös merkittävä tulonlähde. Inarin alueella on myös paljon kylmäteknologia ja -testaustoimintaa, jonka kansainväliset asiakkaat edellyttävät terveyspalvelujen saatavuutta.

Etäisyys Ivalosta lähimpään seuraavaan ympärivuorokautiseen päivystyspisteeseen Rovaniemelle on 289 km ja matka-aika maakuljetuksena hyvissä olosuhteissa on 3,5 tuntia. Utsjoen Nuorgamista etäisyys Ivalon päivystykseen on 211 kilometriä ja ilman Ivalon päivystystä etäisyys lähimpään päivystysyksikköön Rovaniemelle olisi 497 kilometriä ja matka-aika hyvissä olosuhteissa yli kuusi tuntia.

Ivalon perusterveydenhuollon ympärivuorokautisesta päivystyksestä on myös sovittu pohjoisen yhteistyöalueen (Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueet) voimassa olevassa yhteistyösopimuksessa.

Vuodesta 2016 lähtien Ivalon ympärivuorokautinen päivystys on vastannut entisen Lapin sairaanhoitopiirin alueen perusterveydenhuollon puhelinkonsultaatioista terveyskeskusten omien kiirevastaanottoaikojen ulkopuolella. Puhelinkonsultaatit palvelevat ensihoitoa, terveyskeskuksia, asumispalveluyksiköjä, kotihoitoa ja muita viranomaisia. Puhelinkonsultaatioita tehdään keskimäärin 8–10/yö ja ajallisesti niihin kuluu keskimäärin 2,5 tuntia/yö. Päivystävä lääkäri palvelee siis jo nyt Lapin hyvinvointialueen tarpeita ja palvelua on mahdollista kehittää ja tehostaa.

Ivalon päivystyksessä on saatavilla lainsäädännön edellyttämät diagnostiset tutkimukset ympärivuorokautisesti. Virka-ajan ulkopuolella laboratoriodiagnostiikassa tukeudutaan vieridiagnostiikkaan ja kuvantamisessa hälytystyöhön (päivystysajalla 20–50 rtg-kuvaa vuosittain). Kuvantamistutkimusten lausunnot saadaan tarvittaessa päivystyksellisesti etänä. Erikoisalakohtaista päivystyksellistä konsultaatiotukea saadaan Lapin keskussairaalarasta ja tarvittaessa Oulun yliopistollisesta sairaalarasta.

Ivalon terveyskeskuksessa on päivystyksen edellyttämät voimavarat ja osaaminen. Terveyskeskuksen ylilääkäri on yleislääketieteen, anestesiologian ja tehohoidon erikoislääkäri, jolla on myös palliatiivinen erityispätevyys. Terveyskeskuksessa työskentelevillä lääkäreillä ja hoitajilla on päivystyksen vaatima koulutus ja osaaminen ja he ovat virka- tai työsuhteessa Laphaan. Ympärivuorokautinen päivystys on erittäin tärkeä veto- ja pitovoimatekijä henkilöstön saatavuudessa niin lääkärin kuin hoitajien osalta. Päivystyksessä on myös kaikki tarvittava laitteisto tehokkaan ja laadukkaan päivystystoiminnan mahdollistamiseksi. Ivalon terveyskeskus toimii myös opetusterveyskeskuksena ja esitetyillä muutoksilla on vaikutusta myös opiskelijoiden kiinnostukseen tulla Ivaloon harjoittelemaan.

Ivalon terveyskeskuksen PTH-osastolla hoidetaan pääasiassa sekä inarilaisia että utsjokelaisia potilaita ja se on pitkien välimatkojen alueella välttämätön palvelu potilasturvallisuuden näkökulmasta. Terveyskeskuksesta saatujen tietojen mukaan osaston käyttöaste on ollut keskimäärin 93,2 % ajalla 4.11.2024-3.11.2025. Riittävien osastopaikkojen ja 24/7 lääkärin saatavuuden turvin Ivalossa on voitu hoitaa myös vakavasti sairaita potilaita ja antaa palliatiivista hoitoa. Kotisairaaloiminnan kehittäminen Lapin hyvinvointialueella on tervetullutta, mutta sen toteuttaminen esim. yli 50 km:n etäisyyksillä ei ole järkevää.

Lapin hyvinvointialueen palveluverkon muutoksia koskevasta suunnitelmasta puuttuvat kokonaan esitysten kustannusten ja vaikutusten arviointi. Ivalon terveyskeskuksen ympärivuorokautisen päivystyksen lakkauttamisen säästö olisi kunnan arvion mukaan alle prosentin hyvinvointialueen ensi vuoden säästötavoitteesta. Todennäköisesti ensihoidon kustannukset, matkakustannukset ja erikoissairaanhoidon kustannukset kasvaisivat huomattavasti säästöjä enemmän, jos päivystys lakkautetaan. Esimerkiksi päivystyskäynnit erikoissairaanhoidossa olivat vuonna 2024 inarilaisilla 96,5/1000 asukasta kohden ja utsjokelaisilla 108,2 kun vastaava luku oli Kittilässä 120,5, Sodankylässä 140,6 ja Rovaniemellä 174.

Esitetty suunnitelma lisäisi ensihoidon ajoja, kuljetusmatkojen pituutta ja sitä kautta ambulanssityhjiötä Pohjois-Lapin alueella. Alueella on todellinen ongelma taksien

saatavuudessa erityisesti matkailusesonkien aikana. Takseilla ei ole päivystysvelvollisuutta ja ilta- ja yöaikana taksin saanti on vaikeaa jopa keskustajamissa. Ilta- ja yöaikainen henkilöliikenne alueelta Rovaniemelle lisääntyisi ja matkat olisivat kohtuuttomia. Vaihtoehtoisesti lääkäreitä tarvitsevat potilaat jäisivät yhä useammin kotiin odottamaan arki-aamua ja hoitotoimet viivästyisivät.

Ympäri vuorokautisen päivystyksen lakkauttamisen vaikutuksista on keskusteltu alueella toimivien muiden viranomaisten kanssa, ja he jakavat Inarin kunnan huolen. Pohjois-Lappi alueena on keskeisellä paikalla huoltovarmuuden ja varautumisen näkökulmasta.

Inarin kunta on osa saamelaiden kotiseutualuetta ja ainoastaan Inarin kunnassa puhutaan kolmea saamen kieltä. Saamelaiden kotiseutualueella asuvilla on oikeus käyttää palveluja saamen kielillä. Utsjoen vuodeosaston sulkemisen jälkeen Ivalon vuodeosastolla on ollut entistä suurempi merkitys saamen kielten ja kulttuurin toteutumiselle terveyspalveluissa.

Esitetyn suunnitelman yhteydessä esitetään muutoksia myös palvelustrategiaan siten, että lähipalvelujen turvaaminen ei ole enää Lapin hyvinvointialueella keskeinen periaate. Inarin kunta huomauttaa, että palvelustrategiassa kuitenkin edelleen mainitaan periaatteina asukkaiden palvelutarve, henkilöstön saatavuus, kohtuullinen saavutettavuus ja luontaiset asiointisuunnat. Lisäksi palveluverkon uudistamisessa luvataan huomioida mm. palvelutuotannon tehokkuus sekä potilasturvallisuus. Palvelustrategia on perustunut mm. peruspalvelujen vahvistamiseen aivan kuten koko sote-uudistuskin. Nyt esitetyssä suunnitelmassa perusterveydenhuollon palveluja heikennettäisiin oleellisesti pohjoisella alueella, jossa muutoinkaan sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuus ei toteudu.

Hakiessaan poikkeuslupaa Ivalon ympärivuorokautiselle perusterveydenhuollon päivystykselle syksyllä 2024, Lapin hyvinvointialueen aluehallitus totesi hakemuksessaan, että ”päivystyksellisten lääkäripalvelujen saavutettavuuden, akuuttipotilaiden seuranta- ja osastohoidon saavutettavuuden ja hyvinvointialueen päivystyksellisen palveluverkoston näkökulmasta Ivalon perusterveydenhuollon ympärivuorokautinen päivystys on perusteltu ja tarpeellinen.” Tämä pitää edelleen paikkansa.

Inarin kunnanhallitus

Tommi Kasurinen
kunnanjohtaja

